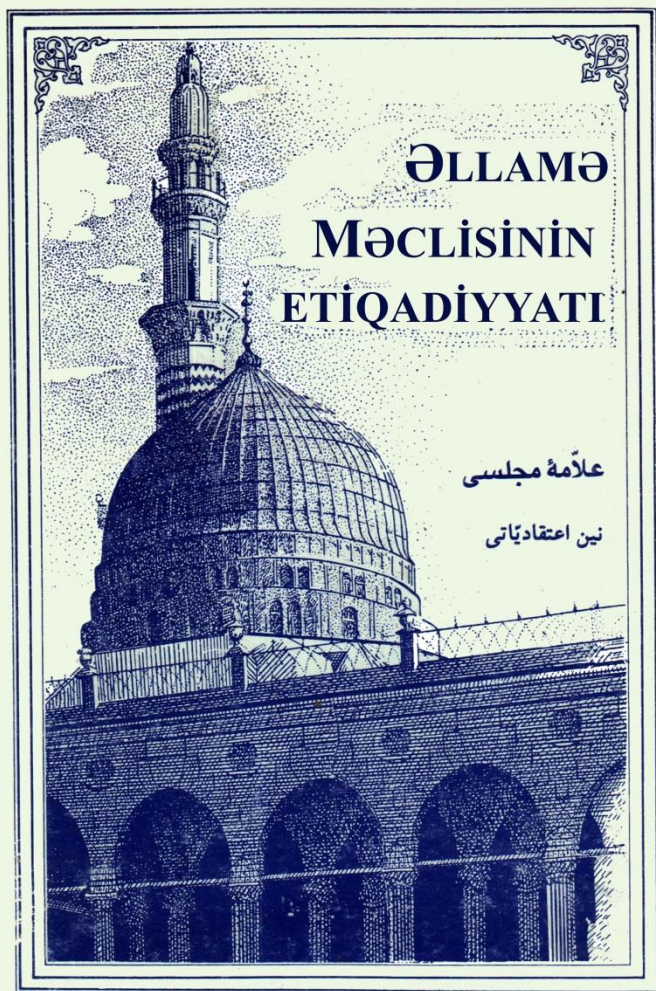

ƏLLAMƏ MƏCLİSİ

**ƏLLAMƏ
MƏCLİSİNİN
ETİQADİYYATI**

Kitabın adı:	Əllamə Məclisinin etiqadiyyati
Müəllif:	Əllamə Məclisi
Naşir:	Qum, Risalət intişaratı
Tərcümə edən:	Törə Qaradağlı
Satış yeri:	Qum, Erem xiyabanı, Qüds pasajı Risalət intişaratı.
Tiraj:	4500 cild
Qiyməti:	50 tümən
Çap tarixi:	1375 h.ş - 1996 m - 1416 h.q

ÖN SÖZ

Bismillahir-rəhmanir-rəhim

İslam və iman sərhədlərini qoruyanların ən başlıca vəzifələri iman ölkəsini Qeybət əsrində qoruyub saxlamaqdır.

Peyğəmbərin varisi olan alimlər gecə-gündüz çalışırlar ki, azğın məfkurələrin iman sərhəddinə nüfuz etməsinin qarşısını alsınlar.

Onlar əqidə oğrularının qarşısında dağ kimi dayanıblar ki, Qaib İmamın yolunu gözləyən şiələr cinn və ins şeytanların toruna düşməsinlər.

Hidayət məşəddarları olan fəqihlər şam kimi yanır və şiələri qaranlıqdan işıqlığa çıxarırlar.

Nicat gəmisinin kapitanı dənizin qorxulu dalğalarının qarşısında möhkəm dayanmışlar ki, iman gəmisini İmamın qeybəti dövründə imkan daxilində qərq olmaqdan saxlasınlar.

İmam Hadi (ə) bu halda buyurur:

«Əgər İmamın qeybəti dövründə möhkəm sübutlarla insanları haqqa çağıran, imanı qoruyan, şiə müstəzəflərini şeytanların və xristianlıqların torundan qurtaran alimlər olmasaydı; Allahın dinində sabit qalan bir şəxs olmazdı».¹

İmam Baqir (ə) alimi şama bənzədərək buyurur: «Alim şam kimi yanaraq azmışlara həqiqət yolunu göstərir və cəhənnəm odundan qurtarır».²

¹ «Təbərsinin ehticacı» cild 1, səh. 18.

² Həməni qaynaq cild 1, səh. 17.

İmam Sadiq (ə) alimləri iman ölkəsinin qoruyucusu adlandıraraq buyurur: «Bizim şiə alimlərimiz iman sərhəddində şeytanın ordusu ilə döyüşür və onların şilərin əleyhinə hücumlarının və müstəzəflərə istila tapmalarının qarşısını alırlar. Bunlar minlər dəfə düşmən ordusu ilə döyüşən döyüşçülərdən üstündürlər. Ona görə ki, bunlar bizim şiələrin dinini qoruyurlar, onlar isə öz canlarını».¹

Şəhidlərin ağası İmam Hüseyn (ə) buyurur:

«Qılıncla öldürülən müsəlmanı qurtarmaq mühümdürmü, yoxsa xristianlığının vasitəsilə etiqadiyyatı təhlükədə olan bir müsəlmanı qurtarmaq mühümdür?»

Həzrət buyurdu: «Xristianlığının əlindən bir müsəlmanı qurtarmaq mühümdür. Ona görə ki, Allah-Təala buyurub: «Bir nəfəri dirildən şəxs sanki hamını diriltmişdir».²

Həzrət Rəsuli-Əkrəm (s) qeybət əsrinin şiələrini yetim adlandıraraq buyurur:

«Ata-anadan yetim olandan daha dəhşətli əli imamının atəyindən üzülmüş yetimlikdir ki, lazımı məsəllərini bilməsin. Əgər bizim şiələrimizdən bir nəfər əhkamı bilib onun əlindən yapışsa və onu bizim maarifimizlə tanış etsə, Firdövs-i-əlada (cənnətdə) bizim yanımızda olacaqdır».³

Həzrət Musəbni-Cəfər (ə) buyurur:

«Bizim yetimlərimizin birinin əlindən tutan və ona lazım olan məsələləri öyrədən, min abiddən üstündür. Ona görə ki, abid özünü qurtarmaq istəyir, alim isə Allahın

¹ «Bihar» cild 2, səh. 4.

² «Bihar» cild 9, səh. 2.

³ «Təbərsinin ehticacı» cild 1, səh. 16.

bəndələrini şeytanın əlindən qurtarmaq istəyir. Bu kimi alim minlərcə abiddən üstündür». ¹

İmam Rza (ə) buyurur:

«Qiyamət günündə fəqihe deyilir: Ey Ali-Mühəmmədin (s.ə) yetimlərinə qəyyum olan və azmışları doğru yola hidayət edən şəxs şəfaət məqamında durub sənin tabeçiliyində olanlara və səndən bir şey öyrənənlərə şəfaət et». ²

İslamın sərhəllərini qoruyan şəxslərin atdıqları mühüm addımlardan biri də etiqadiyyat sahəsində kitablar yazmaqdır.

«Etiqadiyyat», «Əqaid», «Əqidə» başlığı altında şiə fəqihlərindən çoxlu əsərlər yadigar qalmışdır.

Şeyx Səduq, Şeyx Mufid, Şeyx Cəfər Durusti, Şeyx Həsən Bəzzaz, Xacə Nəsir Tusi, Seyyid Məhəmməd Nurbəxti, Şəhidi-Əvvəl, Şəhidi-Sani, Şeyx Bahai, Qazi Nurullah Şuşteri, Əllamə Məclisi, Malla Məhəmməd Cəfər Kaşani, Malla Həbibullah Kaşani, Seyyid Heydər Kazimi, Cəlaləddin Dəvni, Mirza Məhəmmədəli Rəşti, Mirzə Fəzləli Təbrizi, Seyyid Mohsin Əmin, Məhəmməd Rza Müzəffrə, Seyyid Əhməd Xansari, Şeyx Mürtəza Xansari (r.ə) şiə aləminin böyük fəqihlərindəndirlər ki, bu sahədə kitablar yazmışlar.

Kommunizmin dağılmasından sonra, şiə olan Azərbaycan xalqı üçün etiqadiyyat sahəsində bir kitabın çap edilib yayılması lazım göründü.

«Əllama Məclisinin etiqadiyyatı» kitabını müxtəsər möhkəm olduğuna görə nəşr edilməsin məsləhət gördük.

¹ «Əvalim» cild 2, səh. 293.

² «Təbərsinin ehlicacı» cild 1, səh. 16.

ƏLLAMƏ MƏCLİSİNİN ETİQADİYYATI

Azərbaycan dilinin mütərcimi bu kitabı mənim fars dilinə tərcümə etdiyim kitabın üzündən tərcümə etdikdən sonra onu çapa hazırladıq.

Kitabın çap zəhmətini də hörmətli hacı Rza İmadzadə çəkdilər və nəhayət yuxarı tirajda çapdan çıxdı.

Ümidvaram ki, islamşünas bir müctəhidin tərəfindən qələmə alınmış bu zəngin əsər, oxucuları feyzyab edəcəkdir və Həzrəti Bəqiyyətullah-ərvahüna ləhul fədanın razılığını cəlb edəcəkdir.

1414-h.q. Ramazan
Əliəkbər Məhdipur

MÜQƏDDİMƏ

Bismillahir-rəhmanir-rahim

Din yolunu getməyi bizim üçün asan və onun nişanələrini aşkar, yəqinliyə çatdıran yolları bəyan edən və beləliklə sonsuz nemətlərini bizim üçün təkmilləşdirən Xüdəvəndi-ələmə şükurlər olsun.

O, bizə peyğəmbərlərin ən şərəfli və üstünü mərəhəmət etdi və onun vasitəsilə bizi həlakət uçurumundan qurtardı və onun vasitəsilə üstün və ulu dərəcələrə yüksəlmək yolunu bizə göstərdi.

Sonra bizə peyğəmbərinin Əhli-beytini mərəhəmət etdi. Onlar bəşərin rəhbərləri və qiyamət günündə şəfaət edənlərdirlər. Demək könüllərimizi məhəbbətlərinin işığı ilə işıqlandırdı və genişləndirdi. Pərvərdigarın sonsuz salamı həmişəliklə onlar üçün, Tanrının lənəti isə onların düşmənlərinə olsun.

Bağışlayan Allahın bağışına möhtac olan bu bəndə Məhəmməd Təqi Məclisi oğlu Məhəmməd Baqir, ki, Allah onun nameyi-əməlini sağ əlinə versin və hesabını yüngül etsin, - belə deyir: Həqq və həqiqət axtarmaqda səadət və hidayətin son zirvəsinə yol tapan və könlündə qiyamətin qorxusu həkk olan bir şəxs məndən istədi ki, Allahın məni hidayət etdiyi qurtuluş yolunu onun üçün göstərim. Xüsusilə bu zamanda ki, doğru yol camaata şübhəli, hidayət yolu onlara qaranlıq və şeytan hidayət izləyicilərinin yolunda oturmuş onları uçuruma yönəltdir, şeytan partiyaları şeytani-torlar yollarında qoymuş sağ-soldan onların üzünə

yolu bağlamışdılar. Bidət və azgınlıq haqq paltarında gözlərinin önlərində cılvələnməmişdir.

Buna görə özüm üçün bir vəzifə bildim ki, qurtuluş yolunu və haqq təriqini onun üçün izan edəm. Aydın sübutlar və möhkəm sənədlər ona göstərəm, baxmayaraq ki, bidəti firovunlardan və zülmkarlar azgınlardan qorxudayam.

Ey din qardaşları! Bilin ki, mən nəsihət və xeyrxahlıq məqamında haqq və həqiqətdən özüm üçün aşkar olan şeylərdən bir şey gizlətməyəcəyəm, haqqı deməkdən boyun qaçırmayacağam, baxmayaraq ki, bəziləri inciyəcəkdir. Haqqın əmrini çatdırmaqda məlamətedicilərin məlamətindən qorxum yoxdur.

Ey iman qardaşları! Sağa və sola əyilməyin. Bilin ki, Allah, Həzrəti Muhəmməddə (s) və onun Əhli-beytinə (ki, Allahın salanı onlara olsun) mərhəmət edib bütün yaratdıqlarından üstün tutmuş və onları məhəbbət mədəni və mərifət açarı və hikmət xəzinəsi etmişdir.

Varlıq aləmini yaratmaqdan əsas məqsədi onlardır. Böyük şəfaət və bəyənilmiş vəzifə onlar üçündür.

Böyük şəfaətin mənası budur ki, onlar bu dünyada və axirətdə Allahın feyzinin vasitəsidirlər, ona görə ki, yaradılmışların arasında bir belə ilahi feyzlərin və rəhmani nəfəslərin yeganə layiqi onlardır. Başqa məxluqlar onların varlığı nəticəsində ilahi feyze malik olurlar. Həmin səbəbə görə hamıya vacibdir ki, onlara səlam göndərsinlər və hər bir möhtaclıqda onlara təvəssül etsinlər. Ona görə ki, onlara göndərilən səlam yanınmaz. Çünki Xüdəvəndi aləm mütləq feyz verəndir və onlar feyzi qəbul etməyə layiqdirlər. Onların bərəkətindən ilahi feyz dua edən şəxsə və bütün insanlara nazil olur. İndi bir misalla məsələni aydınlaşdırırıq.

Əgər hər hansı bir mədəniyyətə malik olmayan və hörmətə layiq olmayan bir bədəni padişahın sarayına yol tapsa, əgər padişah onun fəxrinə şahliq süfrəsini döşəyib bütün nemətləri hazırlatmağa və sarayçıların ona hörmət məqsədi ilə ayağa qalxmalarına dair əmr versə, əql sahibləri bu padişahı məzəmmət edib onu aqlının azlığına və dar gözlüyünə ittihamlandırırlar. Amma əgər belə bir süfrəni sarayın vəzirləri, ordu başçıları və yaxud yaxın adamları fəxrinə döşəyib, o bədəvi şəxsi də süfrə başında əyləşdirsə, bu iş bəyənilmiş bir iş olar. Hətta minlərlə bədəvi daxil olub süfrə başında əyləşsələr və onun nemətindən faydalansalar, padişahın yaxşılığına sübut olar, əksinə əgər onları bu nemətdən məhrum etsə, məzəmmət olunacaqdır.

Biz də rübubiyyət məqamının ucqarında olduğumuz və hərimi kibriyaidən çox fasiləli olduğumuz üçün və onun mələkut və cəbərutu ilə heç bir əlaqəmiz olmadığı üçün aramızda bir sıra vasitələr olmalıdır ki, o vasitələr iki xüsusiyyətə malikdirlər:

1-Mələkuti xüsusiyyət

2-İnsani xüsusiyyət

Onlar mələkuti xüsusiyyətləri ilə məbdə ilə əlaqədə olurlar və ilahi hökmləri və maarifi rübubiyyət məhzərindən alırlar və insani xüsusiyyətləri ilə insanlarla əlaqədə olurlar və bununla əla məbdədən aldıqlarını bəşərə çatdırırlar.

Beləliklə Xüdəvəndi mütəal öz peyğəmbərlərini və elçilərini zahirdə insan mahiyyətli və batində üstün mahiyyətə malik olanlardan təyin etdi. Onlar, əxlaqiyyatda, istedadı və ləyaqətdə başqalarından tam dərəcədə fərqlənirlər. Onlar mələkuti və qüdsi mahiyyət daşıyırlar.

Onları إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ *«Mən də sizin kimi bir bəşəram»*¹ dediklərinin səbəbi budur ki, insanlar onlardan təəccüblənməsinlər, onlarla ünsiyyət yaratsınlar və onları özlərindən hesab etsinlər. Və onlara tərəf yönəlsinlər. Buna görə Xüdəvəndi-ələm buyurur:

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِمْ مَا يَلْبِسُونَ

*«Əgər peyğəmbəri mələk cinsindən göndərmək qərarına gəlsəydik, onu bir kişi kimi qərar verib ayninə bəşər geyimi geyindirərdik».*²

«Əql»ə aid olan məşhur hədisi³ həmin bəyanda təfsir etmək olar. Demək «Əql»-dən məqsəd Rəsuli-Əkrəm (s) özüdür.

أَقْبَلَ Əqbildən (üz tut) məqsəd onu ilahi təqərrübə və kamala tərəf çağırmaq və أَدْبَرَ ədbirdən (üz çevir) məqsəd kamal zirvəsinə çatdıqdan sonra insanları hidayət etmək üçün nasut ələmə tərəf qayıtmaqdır.

Bəlkədə Allahın buyuruğu bu cümlədə:

فَقَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا رَسُولًا

*«Allah sizə tərəf bir xatırlayan peyğəmbər göndərdi».*⁴

إِنْزَالٍ İnzalın məqsəd Peyğəmbəri heç bir peyğəmbərin və mələyin çata bilmədiyi dərəcədən insanlarla ünsiyyət tapıb onları hidayət etmək dərəcəsinə tənəzzülüdür.

¹ «Fussilət» surəsi, ayə 6 və «Kəhf» surəsi, ayə 110.

² «Ənam» surəsi, ayə 9.

³ Hədis belədir: İmam Muhəmməd Baqir (ə) buyurdu: Allah əqli yaradandan sonra ona dedi: «üz tut»! (irəli) üz tutdu, Sonra ona dedi: «üz çevir»! o, üz çevirdi, «Üsuli-kafi» cild 10, səh. 1.

⁴ «Təlaq» surəsi, ayə 10-11.

Başqa ilahi feyzlər və rəbbani kamalların çatdırmaq məqamında da onlar mütəal pərvərdigar ilə məxluqlar arasında vasitədirlər. Feyz qaynağından endirilən feyz və lütf əvvəl onlara endirilir və sonra başqa məxluqlara paylanır.

Demək onlara salavat və səlam göndərdiyimiz vaxtda, Xüdəvəndi mənəndən istəyirik ki, sonsuz rəhmətlərini rəhmət mədənlərinə göndərsin və namütənahi feyzlərini feyz mədənlərinə endirsin ki, onradan bütün məxluqata paylansın.

Diqqət yetirin ki, Xüdəvəndi mütəal kainatın əşrəfini peyğəmbərliyə seçən vaxt dedi:

مَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا

«Peyğəmbərin verdiyi şeyi alın və onun çəkindiriyi şeydən uzaq olun».¹

Bu ayənin dediyinə əsasən Peyğəmbəri-Əkrəm (s) tabeçiliyində olmaq və o Həzrətdən üsuliddini, fəruiddini yaşayış və məad məsələlərini, əhkam və maarifi öyrənmək bizə vacibdir.

Hamımız bilir ki, Həzrəti Rəsuli-Əkrəm bütün elmləri, maarifi, əhkamı, Quranın ayələrini və rəbbani möcüzələri, ismət və təharət Əhli-beytinə vermişdir. Mütəvatir (möhkəm) bir hədisdə demişdir:

إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ، كِتَابَ اللَّهِ وَ عِزَّتِي أَهْلَ بَيْتِي، لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْخَوْضَ

«Mən sizin içinizdə iki zəngin əmanət qoyuram: Quran və İtrətim ki, onlar hovuzun (kövsər hovuzu)

¹ «Həşr» surəsi, ayə 7.

kənarında mənə qoşulana kimi bir-birindən heç vaxt ayrılmayacaqlar».¹

Əldə olan hədislərdən məlum olur ki, Quran elmləri Peyğəmbərin Əhli-beytinin yanındadır.² Yuxarıdakı hədis də həmin mövzunu sübut edir.

İsmət və təharət Əhli-beytindən bir çox hədis bizə yadigar qalıbdır.

Demək bu dövrdə bizim vəzifəmiz Əhli-beytin hədislərinə arxalanmaq və onların əsərlərində tədqiqat aparmaqdır. Amma bizim əsərimizdə insanların çoxu Peyğəmbərlərinin Əhli-beytinin əsərlərini kənara qoyub öz fikir və düşüncələrinə sığınıb bu barədə sərt yanaşırlar. Bir dəstə fəlsəfə yolunu gedirlər. Nə çox filosoflar ki, yollarından azıb, başqalarını da azdırmışlar, Peyğəmbərin peyğəmbərliyinə etiraf etmədilər. Quran maarifinə iman gətirmədilər. Onlar naqis aqlərinə və batil görüşlərinə etimad etdilər. Bəzilər bunları özlərinə rəhbər seçdilər və özlərinə müqtədə qərar verdilər. Bir halda ki, onlar məsum imamların aşkar nəss buyuruqlarını «bunlar filosofların görüşlərinə müvafiq deyildir» - deyər, yozmaq istədilər. Bir halda ki, onların özləri bilirlər ki, filosofların fikirləri toratan toru kimidir və onların sübutları zənnə və yəqinə səbəb olmaz. Fərziyyədən və gümandan irəli gedə bilməz. Özləri görürlər ki, filosofların fikirləri fərqli və rəyləri ziddiyyətlidir. Bir dəstə məşşailərin və bir dəstə də rəvaqilərin yolunu izləyirlər. Bu iki dəstənin arasında heç bir razılıq yoxdur.

¹ Əllamə Məclisi bu hədisi yüzə yaxın sənəddən nəql etmişdir. «Bihar» cild 23, səh. 147

² Əllamə Məclisi bu barədə əlli hədisdən çox qeydə almışdır. «Bihar» cild 23, səh. 188-205.

Allah heç vaxt aləmi öz başına buraxmır ki, heyran və avara qalsınlar və dörd ayaqlılar kimi azgınlıq çölündə sərkərdən olsunlar.

Öz canıma and olsun ki, əgər bir şəxsin cürət edib ismət və təharət Əhli-beytindən olan aşkar və səhih hədisləri bir yunanlı kafir filosofun hüsnü zənni ilə yozması böyük hörmətsizlikdir.

Əsrimizdə bir dəstə də bidətləri özləri üçün din seçmişlər və Allaha bu bidətlərlə pərəstiş edirlər. Ona «təsəvvüf» deyilir. Bunlar rahibliyi ibadət sanırlar. Bir halda ki, Rəsuli-Əkrəm (s) ondan çəkirdirmişdir.

O, insanları təzvic və olmağa və yaxınlaşmağa çağırmışdır. İctimaiyyətlərdə iştirak etməyə, möminlərin məclislərində olmağa dəvət etmişdir və xalqı hidayət etməyə, təlim-tərbiyəyə, din əhkamını öyrənməyə, təşyiicənəzəyə, xəstələri yoluxmağa, möminlərlə görüşməyə, xalqın ehtiyaclarını ödəməyə, əmr be məruf və nəhy-əz minkərə, hüdudu bərpa etməyə və ilahi hökmləri yaymağa təkid etmişdir. Bir halda ki, onların yaratdığı rahiblik və üzlət, bunların hamısı ilə ziddiyyətlidir və ilahi vaciblərin və hökmələrin tərk edilməsinə səbəb olur. Onlar islami ibadətlər yerinə bir sıra əsassız ibadətlər düzəltmişlər. Onlardan biri «Zikri-xəfi»-dir ki, xass bir əməldir və xass şəkildə icra olunur ki, bu barədə şəriət sahibindən heç bir göstəriş yoxdur. Heç bir rəvayət və hədisdə ondan söz getməmişdir. Heç bir kitabda o, qeydə alınmamışdır. Bu kimi əməl şübhəsiz ki, bidət və haramdır. Həzrət Rəsuli-Əkrəm (s) demişdir:

كُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ، وَكُلُّ ضَلَالَةٍ سَبِيلُهَا إِلَى النَّارِ

«Hər bir bidət azğınlıqdır və hər bir azğınlığın yolu oda tərəfdir».

Onların digər ibadətlərnidən biri də «Zikri-cəli»dir ki, bir sıra şeirləri ğina səbkində oxuyub bağırırlar və Allahı əl çalmaqla¹ pərəstiş edirlər. İbadəti həmin zikri-cəli və zikri xəfidə ixtisar edirlər. Başqa ibadətləri buraxıb, vacib namazı qarğa kimi dimdik vurmaqda ixtisar etmişlər. Əgər alimlərdən qorxmasaydılar onun da kökünü qazardılar.

Bu Allahdan xəbərsizlər (lənətullah ələyh) bu bidətlərə kifayət etmirlər. «Vəhdəti-vücuda»da inanırlar və ondan əsrimizdə onların böyüklərindən eşitdiyimiz məşhur mənanı qəsd edirlər ki, bu da Allaha küfr düşməkdir. Onların digər azğınlıqlarından cəbrə və vəzifə və mükəllifiyyətin aradan götürülməsinə inanmaqlarıdır.

Ey iman qardaşları! Bunlardan çəkinin, təki din və imanınız salim qalsın. Bu şeytanların vəsvəsələrindən çəkinin. Onların aldadıcı hiylələrindən ayıq olun, onların bu saxta işləri nadanları aldadmaq üçündür.

İndi mən mütəvatir əxbardan mənim üçün aydın olan din əsllərini ixtisarla bəyan edirəm ki, siz bu hiyləgərlərin toruna düşməyəsiniz və hüccət sizə tamam olsun və çatdırıram ki, həlak olan şəxs agahlıqla həlak olsun və diri qalan şəxs isə bəsirət üzündən diri qalsın.

Burada izah etmək istədiyimi iki hissədə bəyan edirəm.

¹ «Ənam» surəsinin 35-ci ayəsinə işarədir.

BİRİNCİ HISSƏ

ƏQİDƏNİN ƏSASLARI

Bilin ki, Allah Quranda «mərifət» yolunu bəyan etmişdir və öz sifətlərini və vücudunu tanımaq yollarını öyrətmişdir. Afaq və ənfüsdə (kainatda) tədəbbür etməyə (fikirləşməyə) fərman vermişdir. Əgər siz aqlınızı işə salsanızsa, aləmin və insanın yaradılışında olan hikmətin gözəlliyində və yaradılışın sirlərində yaxşı düşünsənizsə buna inanacaqsınız ki, onun bir alim, qüdrətli və hikmətli pərvərdigarı vardır ki, heç vaxt zülm etməz. Habelə inanacaqsınız ki, Allah sizi hidayət etmək üçün müxtəlif möcüzələr və sübutlarla təchiz etmiş peyğəmbər göndərmişdir. Əql aydıncasına deyir ki, hikmətli Allah heç vaxt bu kəsərli möcüzələri yalançı bir şəxsə verməz.

Bununla Peyğəmbəri-Əkrəm (s) doğruluğu sübut edilir. Sizə isə onun peyğəmbərliyinə iman gətirmək və dinin əsaslarında və təfərrüatında sözünü qəbul etmək vacib olur.

Aydın ayələrlə və möhkəm hədislərlə sübut edilən şeylər budur ki:

Allah birdir. Varlıq aləmini idarə etməkdə şəriki yoxdur, pərəstiş onun üçündür. Aləmi yaratmaqda bir köməkçisi yoxdur. O, zətən vahiddir. Ona xarici, əqli və xəyali tərkib hissələri təsəvvür etmək olmaz. O, sifətləri baxımından vahiddir, yəni zəti ilə sifətləri eynidir. Onun zətindən xaric bir sifəti yoxdur.

O, əzəlidir; yəni onun varlığı bir başlanğıcdan başlanmamışdır və, O, əbədidir, yəni heç vaxt yoxluğa

uğramayacaqdır. Yoxluq və onun nə keçmişinə yol tapıb, nə də ki, gələcəyinə.

O, cism deyildir və cismin xasiyyətləri də onda yoxdur. Zaman və məkana bağlı deyil, O əbədi diridir, lakin onun həyatı zatından əlavə bir şey deyildir. Keyfiyyət və necəlik ona yol tapmamışdır. O, iradəlidir. Amma onun iradəsi fikirləşmə və dərinədən düşünmə deyildir.

Onun feillər, ixtiyar üzündəndir. Heç bir işə məcbur deyildir. Hər bir işi bacarır. Əgər Allah min belə aləm yaratmaq istəsə, zamana və materiala möhtac olmadan yarada bilər. Filosofların əksinə olaraq ki, onlar təsəvvür edirlər, cismləri yaratmaq üçün qədim material və istedad lazımdır.

Allah hər şeyə alimdir. Onun elmi cüzə və küllə, keçmişdə olanlara və gələcəkdə olacaqlara eynidir. Demək, onun elminin həqiqiliyinin üzə çıxması ilə onda dəyişmə baş verməz.

Yerdə və göydə bir zərrəcik ağırlığında şey onun elmindən gizli qalmayıb. Filosofların əksinə olaraq ki, təsəvvür edirlər: «pərvərdigarın elmi cüziyyata əlaqə bağlamır», bu küfrdür. Bizim üçün lazım deyildir ki, Allahın elminin necəliyi barədə «Onun elmi hüsurimi yoxsa hüsulumi?» - deyə düşünək. Hələ başqa sifətlərdə də ayələr və rəvayətlərdə qeyd olan miqdardan artıq düşünmək lazım deyildir. Hətta buna icazəmiz də yoxdur. Ona görə ki, sifətlərdə düşünmək zatda düşünməyə səbəb olur. Biz çoxlu hədislərdə bundan çəkindirilmişik.

Allah hikmətlidir. Heç bir işi hikmət və məsləhətsiz görmür.

O, heç vaxt bir şəxsə zülm etməz. Heç kəsə bacarığından üstün vəzifə təyin etməz.

Allahın bəndələrinə təyin etdiyi vəzifə onların xeyrinə və mənfəətinədir.

Bəndələr öz vəzifələrinə əməl ixtiyarlıdırlar. Feil ya tərki-feil ixtiyarı onlardan alınmamışdır.

Nə cəbrdir və nə də ixtiyar bu ikisinin ortasıdır.

Əgər bir şəxs desə ki, bəndələr öz işlərində məcburdurlar, bu Allahın zülmünü yetirir və bilirik ki, Allaha görə zülm qəbih və qeyri-mümkündür və ona uymaq küfrdür.

Əgər bir şəxs desə ki, Allah öz bəndələrinin işlərinə qarışmır, o da küfrdür. Allah irşad, hidayət, tövfiq və səlb-tövfiq yolu ilə bəndələrin işinə qarışır.

Şəriət terminində bu tövfiqi almağa «izlal» deyilir.

Amma heç vaxt tövfiqlə bir bəndə itaət etmək məcburiyyətində qalmır və tövfiqi almaqla da günah etməyə məcbur olmur.

Əgər bir mövla bəndəsinə bir işi görməyə əmr etsə və onu görmədiyi təqdirdə ona cəza təyin etsə, cəzalandıracağını ona başa salsın, əgər belə bir bəndə üsyan qaldırsa, əql sahibləri onu cəzalandırılmasını pis bilmirlər. Əgər mövla hərdən bir onu təşviq etsə, və üsyan qaldırmağın nəticəsini ona anlatsa, (nə bir həddə kimi ki, o məcbur olsun, bəlkə təşviq həddində.) bu surətdə bəndə o işi görsə, əqlən onu məcbur saymırlar.

Əxbar və əhadisdə Allahın öz bəndələrinin işində mudaxilə etməsi həmin miqdarda bəyan olmuşdur.

Sən «qəza» və «qədər» kimi məsələlərdə dərinlən düşünməməlisən. Bu məsələlərdə özünü təzyiqə salma ki,

din rəhbərlərimiz bizi bu kimi məsələlərdə düşünməkdən çəkirmişlər. Ona görə ki, bu kimi məsələlərdə dərin şübhələr vardır ki, bir çox insanların əqli onları həll etməklə acizdir və bir çox alimlər də bu kimi məsələlərdə qalıb azğınlığa düşmüşlər. Ona görə siz heç vaxt bu kimi məsələlərdə düşünməyin ki, nəticəsi azğınlıqdır.

Görək bütün peyğəmbərlərin həqqaniyyətinə və onların ismət və paklığına etiqadın olsun. Onların peyğəmbərliklərini inkar etmək, onları söymək, istehza etmək və böyük dərəcələrinə zərbə vuran hər hansı bir sözü demək küfrdür.

Peyğəmbərlərin bəzisi məşhurdurlar. O cümlədən: Adəm, Nuh, Musa, İsa, Süleyman və sairə ki, xüdəvəndimütəal Qurani-Kərimdə onların adını çəkmişdir. Bunlara xüsusilə inanmaq və kitablarına etiqad etmək lazımdır. Hər kəs bunların birini inkar etsə, hamısını inkar etmiş kimidir və Allanın nazil etdiyi şeyə küfr düşmək kimidir. Başqa peyğəmbərlərə də görək etiqad edəsən.

Görək Quranın haqlığına və onda olan maarifə və həqayiqə inanasan. Onlar pərvərdigarın tərəfindən nazil olduğu üçün bir möcüzə kimidir.

Qurani inkar etmək, onu yüngül saymaq və onun hörmətsizliyinə səbəb olan hər hansı bir işi görmək, yandırmaq, pisləklərin içinə atmaq küfrdür. Amma Qurana sarı ayağı uzatmaq kimi ona hörmətsizlik sayılmayan bir işin eybi yoxdur. Amma hörmətsizlik məqsədi olsa, küfrdür.

Kəbeyi-müəzzəməyə hörmət etmək vacibdir. Ona hörmətsizlik etmək küfrdür. Qəsdən pisləmək kimi onun hörmətsizliyinə səbəb olan bir işi görmək və hörmətsiz söz danışmaq küfrdür.

Habelə Həzrəti Rəsuli-Əkrəm (s) və imamların hədisi olan hədis kitablarına hörmət etmək vacibdir. Onlara hörmətsizlik etmək şə məzhəbindən xaric olmağa səbəb olar.

Mələklərin varlığına, lətif cismdən olduğuna, bəzilərinin qanadı olmasına aşağı-yuxarı gəlib-getmələrinə inanmaq vacibdir.

Əgər bir şəxs, Cəbrail, Əzrail, Mikail, İsrafil kimi məşhur mələkləri inkar etsə, kafir olar, əgər onların cism olduqlarını inkar etsə, kafir olar.

Mələklərin ismət və təharətinə inanmaq vacibdir və hörməti lazımdır, isteza etmək, onların böyük dərəcələri ilə uyğun olmayan bir söz demək küfrdür. Bütə pərəstiş etmək, Allahdan başqasına səcdə etmək əgər pərəstiş məqsədi ilə olsa, küfrdür.

Allahın başqasında hülul (təcəssüm tapması) etməyə inanmaq kimi sufilərin və qülüvv edənlərin etiqadı, küfrdür.

Allahın başqası ilə birləşməsinə inanmaq küfrdür.

Allahın şəriki, uşağı və arvadı olmasına inanmaq - xristianların etiqadı kimi - küfrdür.

Allahın cism olmasına ərş kimi bir məkanı, surəti tərkib hissəsi və əzası olmasına inanmaq küfrdür.

Allahı bu dünyada və axirətdə görmək qeyri-mümkündür bununla əlaqədar bir şey yozmaq lazımdır.

Həç kəs Allahın zəti və sifətinin mahiyyətinə varə bilməz.

Allahın sifətini danmaq batildir - ləfz müştərəkliyinə qail olanlar bu səhvə yol vermişlər - Allahın bu sifətlərini sübuta yetirmək lazımdır elə olmalıdır ki, nöqsanlığının sübutuna gətirib çıxarmasın.

Məsələn deyirsən: Allah alimdir, amma Allahın elmi bizim elmimiz kimi hadis deyildir, ya aradan getməz. Allahın elminin surət və alətə ehtiyacı yoxdur. Allahın elmi bir səbəbin nəticəsi deyil. Bu surətdə Allahın elmini sübut etmiş və onun nöqsanlıq gətirən yaranmışların xüsusiyyətlərini ondan kənar etmiş olarsan. Heç vaxt bu elmin mahiyyəti sənə məlum olmaz.

Həmçinin deyirsən: Allah hər bir mümkün işi görməyə qadirdir. Bizdə qüdrət zatımızdan ayrı bir sifətdir ki, bu sifət hadisdir və alətə vəsaitə möhtacdır. Amma bunları Allahın barəsində inkar edib deyirsən: Allahın öz qadirliyi zatından ayrı sifət deyildir. Hədis və vəsaitə möhtac deyildir. Demək, məhz onun zati hər bir işi görməyə kifayətdir.

Habelə deyirsən: Allah müriddir: İnsanda olan iradə bir sıra şeylərə möhtacdır. O cümlədən:

- 1-İradəyə aid olan işin təsəvvürü
- 2-Onun mənfəətinin təsəvvürü
- 3-Onun mümkün olmasını təsdiq etmək
- 4-İradənin qətiyyətsizliklə ona mütərəttib olması
- 5-Qətiyyətsizliyin qəti bir məqsədə çevrilməsi
- 6-Zatda zövq yaranmaq
- 7-Əzələlərin təhriki və ona tərəf hərəkət
- 8-İnsanın işi yerinə yetirməsi.

Amma Allahın hər bir şeyə iradəsi onun zati və əzəli elmindən başqa bir şey deyildir. Hər zaman məsləhət bilsə o zaman icad edir. Demək, Allahın iradəsi onun icadı və yaratmasıdır.

Necə ki, hədislərdə gəlmişdir. Kəlam alimləri dedikləri kimi, Allahın elmi o şeyin daha ləyaqətli olmasından deyildir.

Habelə deyirsən: Allah duyan və görəndir. Bizdə kəmal sayılan görmək və eşitmək eşidilməliyə və görünməliyə olan elmimizdir. Amma görməyimizin gözlə və eşitməyimizin qulaqla olması bizim zəifliyimizdəndir ki, bu vəsaitlər möhtacıq, lakin Allahın görməsi və eşitməsi görülməliyə və eşitməliyə onun əbədi və əzəli elmi deməkdir. Bəsit zətə ilə, surətin hüdusu olmadan, vəsaitə möhtac olmadan və başqa şərtlər olmadan ki, bunların hamısı nöqsandır.

Habelə deyirsən: Allah diridir. Bizim diriliyimiz zatımıza əlavə olan bir sifətdir ki, hiss və hərəkət etməyi tələb edir. Amma Allahın diriliyi zətə ilə eynidir. Zatına əlavə olunmayıb. Buna görə nöqsanlıq sayılır.

Allah hər bir şeyə alimdir, bütün işlər ondan mənşələnir. Demək onun zətə bizim sifət vəsaitimizin canışınıdır. Demək diri olmaqlığa kəmal sayılan şey həmişə müdrik və fəal olmaqdır ki, Allah üçün sübut edildi və nəqs sayılan şey vəsaitə, material və keyfiyyətə möhtac olmaqdır ki, ondan uzaqdır.

Habelə deyirsən: Allah mütəkəllimdir. Bizim danışığımız bir sıra vəsaitlərə möhtacdır. Amma Allahın kəlamı istədiyi şeydə səs yaratmaq və onu peyğəmbərə, mələyə və yaxud başqasına ilqa etməkdir.

Demək kəlam Allahın zətə ilə qaim deyildir və vəsaitə də möhtac deyildir. Kəlam isə hadisdir və Allahın fəilinin sifətidir, zatının sifəti deyildir.

Zatının kəmalından sayılan şey Allahın kəlam icad etməyə qadir olması və onun nəticəsinə əgah olmasıdır ki, bunların hər ikisi pərvərdigarın zatının sifətləridir. Bu

sifətlər həmişə varmış və eləcədə olacaqdır və zatına əlavə olmamışdır.

Buna diqqət yetirməlisən ki, həç bir kamal sifətini Allahdan səlb etməyəsen və heç bir nöqsanlığı və acizliyi ona nisbət verməyəsen.

Bil ki, o, sadıqdır və yalan onda qeyri-mümkündür. Bil ki, aləm hadisdir, yəni Alladan başqa hər nə varsa hadisdir, yəni Allahdan başqa hər şeyin bir başlanğıcı vardır və onun ibtidası əzəldə bir yerə çatır ki, o yer onun başlanğıcı hesab edilir, o şey ondan əvvəl yoxumuş. Tovhidə inananların hamısı buna inanırlar və bu barədə çoxlu mütəvatir hədis vardır.

Amma filosofların etiqad etdiyi həyulayi-qədim, üquli-qədimə və aləmin qədim olmasına inanmaq küfrdür.

Bil ki, dinin zəruriyyatını inkar edən kafirdir.

Dinin zəruriyyatından məqsəd o şeylərdir ki, onların sübutu hamı üçün aydın və bütün müsəlmanlara məlumdur. Zəruriyatı inkar edən kafirdir və öldürülməlidir.

Dinin zəruriyyatı çoxdur, o cümlədən, gündəlik beş vacib namazlar, namazın rəkətlərinin sayı, namazın vaxtı, namazın rüku, səcdə, təkbirətül-ehram, qiyam və qəraətdən təşkil tapması; namazın təharətlə qılınması, cənabət, heyz, nifas qüslünün vacibliyi; bövl, qait və hədəslə dəstəmazın batil olması; zəkat, orucluq ayının orucünün vacib olması; yemək, içmək və cima ilə orucün batil olması; həccin vacibliyi və onun ehram, təvaf, səfa-mərvə arasında səy, məşərdə, ərəfədə vüquf etmək, zibh, həlq, rəmy və başqa adət və mərasimdən təşkil edilməsi; cihadın filcümlə vacibliyi, camaat namazının müstəhəbb olması; yoxsullara sədəqə verməyin müstəhəbb olması; elm və alimin

üstünlüyü, düz danışanın üstünlüyü, məsləhət üzündən olmayan yalanın pisliyi, zina, livat və şərab içməyin (məst etməyən xurma şərabından başqa ki, onun haram olması icmai deyil) haram olması, itin, donuzun ətinin haram olması, qanın murdarın haramlığı və ana, başı, qız övladı, bibi, xala, qardaş və bacı uşaqları, qayınana, baldız (iki bacını bir yerdə almaq) ilə evlənməyin haram olması; ribanın filcümlə haram olması; zülmün, başqaların malını yeməyin haram olması: qisas lazım olmayan yerdə adam öldürməyin haram olması; yaman və təhmət etməyin pis olması, salam və onun cavabını verməyin yaxşı olması, ata və anaya hörmət etməyin yaxşı olması; valdeynə aqq (ağ) olmağın pisliyi, qohumlarla görüşməyin yaxşı əməl olması və müsəlmanlar arasında bunlardan başaqa olan əhkam və mədəniyyətlər ki, həqiqi müsəlmanlar onlarda şübhələnmirlər. (din zəruriyyatındandır)

Amma imamiyyə məzhəbinin zəruriyyatından hesab edilən şeyin inkarı:

İmamiyyə məzhəbinin zəruriyyatından birini inkar edən şəxs məzhəbin müxalifi sayılır və əimmeyi ətharın dinindən xaric olur. Əimmeyi-ətharın (s.ə) imamətini üstün dərəcələrini, fəzilət, elm, itaətlərinin vacibliyini və ziyarətlərinin fəzilətini inkar etmək kimi. Amma onlara məhəbbət bəsləmək və hörmət etmək (filcümlə) islamın zəruriyyatından hesab edilir. Onu inkar edən - nasibilər və xəvariclər kimi - kafirdir.

Bunlar İmamamiyyənin zəruriyyatındandır: Mütənin halal olması, həcci-təməttö, möminlər ağası Əli (ə)-ın və başqa imamların düşmənlərini düşmən hesab etmək. İmam

Hüseyn (ə)-in qatillərindən bezar olmaq və azanda həyyə əla xəyri-əməl demək.

Rəsuli-Əkrəm (s) və əimmeyi-əthar (ə)-lərin məsum olmaqlarına inanmaq lazımdır. Onların isməti ömürlərinin əvvəlindən axırına kimidir, kiçik və böyük günahlardan məsumdurlar başqa peyğəmbərlər və mələklər də belədirlər.

Gərək inanasan ki, ismət və təharət xandanı bütün peyğəmbərlər və mələklərdən üstündürlər. Əvvəlinci və axıncı elmlərə onlar sahibdirlər. Keçmişdə baş verənə dair və qiyamətdə nə baş verəcəyinə dair olan elm onların yanındadır. Bütün peyğəmbərlərin əsərləri və kitabları Tövrat, İncil, Zəbur, Adəm və İbrahimin səhifələri, Musanın çəliyi, Süleymanın üzüyü, Yusifin köynəyi, Tabut, Əlvah və başqaları onların yanındadır.

Onların hər hansı cihadı etmişdirsə, Allahın əmri ilə etmişdir və hər hansı ki, cihad etməyibsə, Allahın əmri ilə etməyibdir. Onların sükutu, hərəkəti və bir sözlə, bütün davranışları və danışmaları Allahın əmri ilə olmuşdur.

Həzrəti Rəsul-Əkrəm (s) bildiyi şeyləri Həzrəti Əli (ə)-a ötürmüşdür. Və imamətə çatan hər bir imam, özündən əvvəlki imamın biliyinə malik olmuşdur.

Onlar ictihada üz gətirməmişlər. Əhkamın bütününü Xüdəvəndi-mütəaldan öyrənmişlər. Heç vaxt sual olunmuş şeyi bilməmiş olmamışlar. Onlar bütün dilləri bilirdilər, bütün ləhcələrə tanış idilər. Hər şəxsin iman və küfründən agah idilər. Hər gün saleh və nasaleh bəndələrin əməlləri onlara verilir.

Heç vaxt buna inanma ki, imamlar Allahın əmri ilə bu aləmi yaratmışlar. Səhih hədislərdə təkidlə ondan nəhy

edilmişdir. Bu barədə bursinin nəql etdiyi hədislər çox zəifdir və ona etimad etmək olmaz.

Onlar səhv etməz və bir şeyi unutmazlar. Bu barədə qeyd olan şeylər olsa ondarın təqiyə etmələrinə görə olmuşdur.

Gərək inanasan ki, Həzrəti Rəsuli-Əkrəm (s) mübarək bədənini ilə göylərə merac etdi. Bu barədə filosofların sözüne qulaq vermə ki, deyirlər: «əgər cismi merac etsə fələklərdə xərq və iltiyam (yarılma və bitişmə) baş verər ki, bu söz boş bir sözdür». Merac dinin zəruriyyətindəndir və inkar edilməsi küfrə səbəb olar.

Bu xandandan sənə çatan hədislərə mütləq təslim olmalısan. Əgər onların məzmununu yaxşı qavraya bilsən, təfsilatla ona iman gətir və əgər naqis əqlinlə onu qavraya bilməsən nisbi olaraq iman gətir.

Heç vaxt hədislərdən bir şeyi naqis əqlinlə idrak edə bilmədiyin bəhanəsinə inkar etmə, mümkündür ki, rəvayət düz olsun və sən onu qavraya bilməyəsən. Bu surətdə Allahı ərşin üstündə təkzib etmiş kimi olursan. Necə ki, İmam Sadiq (ə) belə buyurmuşdur:

«Bil ki, onların elmləri çox əsrarəngiz və əhvalları çox sirlidir. Biz naqis əqlimiz ilə onların sözlərinin dərinliyini davranışlarının mahiyyətini qavraya bilmərik. Buna görə biz onlardan bizə yetişən şeyi inkar edə bilmərik.

Bil ki, etiraf etməliyik ki, Rəsuli-Əkrəm (s) ölüm çağında hər bir mömin və kafirin başı üstündə hazır olurlar. Möminlərə şəfaət edərlər və rahat can verməsinə səbəb olurlar. Lakin münafıqların və Əhli-beyt düşmənlərinin hallarının ağırlaşmasına səbəb olurlar».

Rəvayət vardır ki, möminin ölüm vaxtında gözlərindən gələn göz yaşı sevindiyyindəndir ki, mömin Rəsuli-Əkrəm (s) və imamlarla görüşməkdən sevinirlər və sevindiklərindən ağlayırlar.

Peyğəmbəri-Əkrəmin və imamların ancaq hazır olmasına inanmaq kifayətdir və lazım deyildir ki, onların neçə hazır olmalarını dərinədən düşünəsən ki, görəsən əsl bədənləri ilə gəlirlər ya başqa surətdə.

Bu hüuru yozmaq olmaz. Demək olmaz ki, onların surəti insanın zehmində münəkis olunur və ya onların haqq olduğuna elm hasil olur. Belə bir yozum dində sübut edilən şeyin xilafıdır və möminlərin əqidəsini aradan aparmaqdır.

Buna inanmaq lazımdır ki, ruh bədənə ayrılardan sonra qalır və bu bədənə oxşar bir əndama daxil olur. Cənazənin yanı ilə hərəkət edir, müşayiət edənləri görür, əgər iman əhlindəndirsə, onlara and verir ki, tələssinlər təki Allahın ona hazırladığı nemətlərə və əla dərəcələrə tez çatsın. Amma münafiq olsa, onlara and verər ki, tələsməsinlər, ona görə ki, ona olunacaq cəzalardan çox qorxur.

Ruh qüsl verən və müşayiət edən ilə birlikdə hərəkət edir. Onlar cənazəni qəbrə qoyub qayıdandan sonra, ruh əsl bədənə daxil olur ki, ilahi məmurların suallarına cavab versin.

Əgər meyit əhli-əzab olsa Nəkir və Münkər çox qorxunc bir tipdə gəlirlər və əgər xeyr əhlindən olsa Bəşir və Mübəşşir gözəl bir simada gəlirlər ki, ondan əqidəsi barədə sual etsinlər. Əgər o sualların birinə cavab verməkdən aciz qalsa, odlu bir əmud ilə başına çırpırlar və qəbri qiyamət

gününə kimi odla dolu olar. Əgər hamısına cavab versə Allahın kəraməti ilə ona deyərlər: xoşbəxt gəlin kimi yat.

Mələyi təvil tema, Onların suallarını yozma ki, Nəkir və Münkərin sualları dinin zəruriyyatındandır.

Mələklərin barəsində dinsizlərin boş sözlərinə inanma ki, mələkləri fələki surətlər və üquli-fələki kimi yozmuşlar. Quranın ayələri və məsumlar əleyhimus-səlamın hədisləri bunu sübut edir ki, onlar lətif və yumşaq bir cismdirlər ki, müxtəlif surətlərə düşə bilirlər.

Peyğəmbər-Əkrəm (s) və əimmeyi-ətar (ə.s) mələkləri görürdülər. Onların bəzisinin iki, bəzisinin üç və bəzisinin dörd qanadı var idi. Onlar Allahın ən çox və ən üstün məxluqlarıdır.

Gərək buna inanasan ki, göylər bir-birinin üstündə bitişik şəkildə deyillər, hər bir göyün fasiləsi başqa göylə 500 ildir. Göylərin arası mələklərlə doludur. Rəvayətdə gəlmişdir ki, göydə bir boş yer tapılmaz ki, orada bir mələk pərvərdigarı təsbih və təqdis etməyə məşğul olmasın.

Gərək inanasan ki, mələklər tamamilə məsumdurlar. Avam xalq içində məşhur olan və sünnülərin tarix və təfsir kitablarında Harut, Marut və peyğəmbərlərə uymayan sifətləri haqqında qeyd olan sözlərə qulaq vermə. Onlar yəhudilərin tarixlərindən alınmışdır və hamısının cavabı şiə hədislərində verilmişdir.

Bil ki, əzabi-qəbrin olmasına inanmalısan. Amma əzabi-qəbr ümumidir ya möminlərdən başqalarına aiddir? Hədislərdən əldə edilir ki, kamil möminlər əzabi-qəbrdən amandadırlar.

İnanmalısan ki, əzabi-qəbr əsl bədən üçündür misali bədən üçün yox. Və gərək inanasan ki, ruhlar Nəkir və

Münkərin cavablarını verib əzabi-qəbri çəkəndən sonra misali (lətif) qaliblərə daxil olacaqlar. Ondan sonra mümkündür ki, möminlər öz qəbirlərinin üzərində olub, qəbir üstünə gələnlərdən agah olsunlar, onlarla ünsüyyət qatsınlar və görüşməklərindən faydalansınlar və ya Nəcəfi-Əşrəfdə olan vadiyə-sələmə daşınalar və yaxud dünya cənnətinə daxil olub nemətlərdən istifadə edələr. Oranın meyvələrindən yeyib bulaqlarından içələr. Necə ki, Xudavəndi-mütəal şəhidlərin barəsində demişdir:

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزُقُونَ،
فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ

«Allah yolunda öldürülənləri ölü hesab etməyin. Onlar diridirlər və rəbbləri kənarında ruzi yeyirlər. Allahın onlara fəzlindən verdiyi şeylərə sevinirlər».¹

Əgər inadkar kafir olsalar oda atılacaqlar və odda qiyamətə kimi əzabda olacaqlar.

Əgər müstəzəf kafir olsalar, bəzi rəvyətlərdə vardır ki, onlara qiyamətə kimi möhlət verilir, onlar qiyamətə kimi nə nemət icindədirlər və nə də ki, əzab görürlər.

Gərək inanasan ki, Allahın əbədi cəhənnəm və cənnətdən başqa bu dünyada da cəhənnəmi və cənnəti var. Həzrəti Rza (ə)-dan rəvayət vardır ki, Həzrət deyibdir: Həzrəti Adəmin cənnəti əbədi cənnət deyil, həmin dünya cənnətidir.

Cənnət və cəhənnəmi haqq və batilə ya pis ya yaxşı əxlaqiyyata yozmaq küfrdür.

Bunu etiraf etmək lazımdır ki, cənnət və cəhənnəm yaranmışdır onun yaranması gələcəkdə olmayacaqdır. İmam

¹ «Ali-İmran» surəsi, ayə 169-170.

Rza (ə)-dan rəvayət olunmuşdur ki, onu inkar edən şəxs, möcüzəni və Peyğəmbər (s) meracını inkar etmiş kimidir ki, belə bir şəxs kafirdir.

Racətə inanmaq vacibdir. Racətə inanmaq şüələrin xas etiqadıdır ki, onun sübutu imamlar (ə)-lar üçün şüə və sünnülər arasında sübut edilmişdir.

İmamlar (ə) rəvayət olunmuşdur ki, demişlər:

لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِكَرَّتِنَا

«Bizim yenidən qayıtmağımıza inanmayan şəxs bizdən deyildir».

Əxbar və əhadisdən (rəvayətlərdən) istifadə edilir ki, Allah zühuri-Qaim (İmam Zamanın zühuru) əccələllah fərəcəhuş-şərif, vaxtında ya onun zühurundan bir az əvvəl bəzi möminləri dirildər ki, gözləri imamlarını öz hökumətlərində görməklə, nurlu olsun. Allah eləcə də onların bəzi kafir və inadkarlarını da dirildər ki, axirətdən əvvəl dünyada onlardan intiqam alsın. Amma müstəzəflər böyük qiyamətə kimi dünyaya qayıtmayacaqlar.

İmamlar (ə)-ların rəcəti barədə çoxlu rəvayətlər vardır ki, Həzrəti Əli və Həzrəti İmam Hüseyn (ə)-ların və Həzrəti Rəsuli-Əkrəm (s) və bütün İmamlar (ə)-ların rəcətinə sübut edir.

Amma onların rəcəti Həzrəti Bəqiyyətullahın zamanında olacaq ya ondan əvvəl ya ondan sonra? Bu barədə rəvayətlər müxtəlifdir. Bu haqda imamların və bəzi insanların rəcətin icmalən inanmaq lazımdır.

Rəcət haqqındakı rəvayətləri «Biharul-ənvar» kitabında gətirmişəm və həmin məsələ ilə əlaqədar müstəqil bir kitab yazmışam.

Buna inanmaq lazımdır ki, Allah qiymət günündə insanları dirildəcəkdir. Və ruqları əsl bədənlərinə qaytaracaqdır. Onu inkar etmək küfrdür və onu başqa tərzdə yazmaq inkar kimidir və küfrdür. Quranın çoxlu ayələri məadı sübut etməkdə küfrünü sübut etməkdədir.

Filosofların sözlərinə inanma ki, vəsvəsə edir və deyirlər ki, mədumun (yox olan şeyin) qayıtması qeyri-mümkündür. Məad məsələsi ilə əlaqədar olan ayələri ruhani məada yozurlar.

Gərək hesab-kitabın haqq olmasına nameyi-əmalın sağ və ya sol əlinə verilməsinə inanasan ki, Allah iki mələyi hər bir insana məmur etmişdir ki, insanın biri sağ və biri də sol tərəfindədirlər. Sağ tərəfdə olan yaxşı əməlləri yazır və sol tərəfdəki isə pis əməlləri yazır. Hər gün iki mələk onun əməllərini yazırlar. Gündüz sona çatandan sonra o iki mələk qalxır və onun əməllərini özləri ilə aparırlar. İki digər mələk nazil olub onun gecə əməllərini yazırlar.

Bu iki mələyin yazmasını bizim zamanımızda yazmaq kimi bilmək olmaz, o küfrdür.

Gərək Peyğəmbəri-Əkrəm və Əimmeyi-əthar (ə)-in şəfaətinə inanasan ki, Allahın vədə etdiyi yaxşı mükafatları əməl edəcək və vədəsinə xilaf çıxmaz. Amma mümkündür ki, möminin günahını bağışlasın.

Allah vədə verdiyi kimi tövbəni qəbul edilir. Amma kafirlər və inadkarlar odda əbədi qalacaqlar.

Müstəzəflər isə Allahın iradəsinə göz tikmişlər. Allahın rəhmətindən uzaq deyildir ki, onları bağışlasın və onlar da qurtarsınlar. Müstəzəf o şəxsə deyilir ki, kamağıldırlar, uşaqlar və arvadlar kimi məsələləri incələyirlər... Habelə müstəzəf, o şəxsə deyilir ki, hüccət ona tamam olmasın.

Möminlər qədən cənnətə gedəcəklər. Onlar cənnətdə əbədi qalacaqlar. Amma mümkündür ki, bir müddət bərzəxdə qalsınlar, yaxud odda əzab görsünlər və sonra cənnətə getsinlər.

Bil ki, şəfaət möminlərə məxsusdur. Başqalarına şəfaət yoxdur.

Bil ki, «həbti əmal» və «təkfiri əmal» filcümlə mənə sübut edilmişdir. (həbt odur ki, günahlar insanın yaxşı əməllərinin aradan getməsinə səbəb olar. Təkfir odur ki, xeyr və yaxşı əməllər günahları aradan aparar və günahların kəffarəsi hesab edilir.

Bir çox ayə və rəvayətlər bunu sübut edir. Onun rəddinə gətirilən sübutlar çox zəifdir.

Gərək şəriətdə olan «sirat», «mizan» və qiyamətin digər vəziyyətinə inanasan. Bu terminləri şəriət sahibindən gəlib çatandan başqa cürə yozmaq olmaz. Ona görə ki, zəif və naqis əqlərlə şəriət terminlərini dəyişdirmək küfrə tərəf birinci addımdır.

Allah bizi və digər möminləri bu uçuruma düşməkdən qorusun. Saləm olsun hidayət yolu gedən yolçulara.

İKİNCİ HİSSƏ

TƏCRÜBİ GÖSTƏRİSLƏR

Ey mənim dostum! Birinci hissədə agah oldun ki, gərək ismət və təharət Əhli-beytinin tabeçiliyində olasan. Dediklərinə baxasan və hədislərindən nəticəsini düşünəsən.

Bil ki, onların bütün xeyirləri hədislərində tapmaq olar. Ona görə ki, hər nə hikməti-ilahi varsa, onaları hədislərində izahlı şəkildə qeyd olmuşdur.

Səadətə çatmaq yolları aydın şəkildə bu hədislərdə izah edilmişdir. Əlbəttə o şəxslər üçün ki, həva və həvəs örtülərini gözləri önlərindən kənar edib mütəal Pərvərdigara təvəssül etmişlər. Ona görə ki, mütəal Allah buyurmuşdur:

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَهُمْ سُبُلَنَا

«Bizim yolumuzda səy göstərənləri, şübhəsiz ki, öz yollarımıza hidayət edəcəyik».¹

Qeyri-mümkündür ki, Allah öz vədəsinə əməl etməsin.

Demək Allahın yolunu getmək istəyən şəxs əvvəl öz niyyətini hər bir şeydən paklamalıdır, ona görə ki, əməllərin qəbul olunmasının əsas şərti niyyətdir, əməllərin də təkamül ölçüsü niyyətin dərəcələri əsasıdadır. Niyyəti xalis etmək və təkamül aşırımların aşmaq üçün Pərvərdigara təvəssül etməyi, şeytanın şərindən və həva-həvəsin qələbəbindən onun dərgahına sığınmağı tələb edir.

Sonra bu mövzunun əhəmiyyəti və dəyəri barədə düşünmək lazımdır. Buna diqqət etmək lazımdır ki, bu

¹ «Ənkəbut» surəsi, ayə 69.

dünyadan gedəndən sonra qayıtmaq yolu yoxdur. Keçmişdəki səhvləri ödəməyə imkan yoxdur. Demək böyük qiyamətdə böyük məhşərdən qorxmaq lazımdır.

Sonra diqqət etmək lazımdır ki, bu dünya fanidir və həmişə dəyişilməkdir. Bu dünyanın malına, vəzifəsinə etibar yoxdur. Bu düşünmə əsnasında məsumlar (ə)-lərin göstərişlərinə baxmalısən, başqaların yox. Ona görə ki, məsumların göstərişləri «vəhy» mənbəyinə bağlı olduğu üçün xass bir təsirə malikdir ki, heç bir vaxt başqalarınınkindən bu təsir yoxdur. Baxmayaraq ki, eyni məzmun daşıyırlar. Bundan əlavə Ğəzzali, Əbutali Məkki kimi başqaların sözlərində haqq və batil bir-birinə qarışmışdır. Onlar batil sözləri haqqın içində deyirlər ki, həqiqət oxucuların nəzərində şübhəli olsun. Onlar bu yolla onları tora salırlar.

Bil ki, niyyət-camaat arasında məşhur olan kimi ərəb ya qeyri-ərəbi ibarətin ürəkdən keçirməyindən yaxud dildə tələffüz etməsindən deyil, insanın əməlinə səbəb olan bir qüvvə və mühərrikdən ibarətdir ki, o, könuldə gizlidir və sadəcə Allaha ibadət edən şəxslər ondan agahdır. Allah onlara bəsirət vermiş, onları öz eybləri ilə tanış etmiş və çarə yolunu onlara ötürmüşdür. Onlara dərdi dərmanı anlatmışdır, necə ki, Allah buyurur:

فَالْهَمَّهَا فَجُورَهَا وَتَقْوَاهَا

***«Pərhizkarlıq və günahkarlıq yolunu ona ilham etdi».*¹**

Niyyət insanın ruhi vəziyyətinə bağlıdır. Necə ki, mütəal Allah buyurmuşdur:

¹ «Şəms» surəsi ayə 8.

قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَىٰ شَاكِرَتِهِ

«De! Hər kəs öz niyyəti əsasında əməl edir».¹

Bu məna düşünənlərə məlumdur.

Əgər bir şəxsin ruhi vəziyyəti və əməl tərz-i dünyasevərlik olsa, heç bir işi dünyadan başqa bir cəhətə üçün görməz. Onun hər bir xeyir və şərr işi görməkdən məqsədi dünya malıdır. Əgər namaz qılırsa bundan qorxur ki, namaz qılmasa dünyasına zərbə vuracaq. Əgər şərab içirsə, ona görədir ki, onu öz dünyası üçün faydalı bilir. Başqa əməllərində də belədir.

Əgər bir şəxs padşaha yaxın olmaq və padşahın məhəbbətini qazanmaq istəyirsə, hər bir işi padşahın məhəbbəti məqsədi ilə görər. Bunun sübutu odur ki, padşahın istəyi ilə müvafiq olmayan yaxşı işləri görməz.

Demək, bu məsələlərə diqqət etdikdən sonra bil ki, insanların niyyətləri müxtəlif dərəcələrə bölünür:

1. Bəzilərinə şəqavət qalib olmuşdur və öz işlərində, mal, sərvət, vəzifə və digər fəsid işlərdən başqa bir məqsədləri yoxdur. Bu şəxslər əgər öz niyyətlərini pak edə bilməsələrsə, tədriclə şəqavət onları əhatə edəcəkdir və bu şəxslər din hökmlərini və əqidələrini tamamilə buraxırlar. Daha bunların doğru yola gəlmələrinə ümid yoxdur.

2. İkinci dəstə onlardır ki, çox da şəqavət ləcəsinə batmamışlar. Belə təsəvvür edirlər ki, dünya və axirət məhəbbəti cəm ola bilər. Bəzən axirət məhəbbəti qələbə edir və axirət üçün bir işlər görürlər və bəzən də dünya məhəbbəti qələbə edir və dünya üçün bəzi işlər görürlər. Bu

¹ «İsra» surəsi, ayə 84.

kimi şəxslər əgər bu mərhələdən sovuşmasalar, uzun çəkməz ki, birinci dəstəyə qoşularlar.

3. Üçüncü dəstə onlardır ki, əzab qorxusu onlara qələbə etmişdir. Onlar ilahi əzabın və cəzanın şiddətini bilmişlər buna görə dünya onların nəzərlərində dəyəri yoxdur. Hər hansı bir yaxşı işi cəzadan qorxmaları üzündən görürlər və əzabın qorxusundan pis iş görmürlər. Belə bir ibadət bizim nəzərimizdə düzgün ibadətdir. Amma kamil ibadət deyildir. Necə ki, İmam Sadiq (ə)-dan rəvayət olunmuşdur ki, «o, qulların ibadətidi» demişdir.

4. Dördüncü dəstə onlardır ki, Allahın xeyirxah şəxslərə əmr etdiyi işləri görməklə həvəslidirlər. Demək Allahı yüksək dərəcələrə çatmaq qəsdilə pərstiş edirlər. Rəvayətdə gəlmişdir ki, «Bu ibadət, maaş alanların ibadətidir». Bu dəstənin təkamülü üçüncü dəstənin təkamülü ölçüsündədir.

5. Beşinci dəstə o şəxsədir ki, Allahı pərəstiş etməyə layiq bilirlər.

Bu «siddiqlərin» (doğruların) dərəcəsidir. Necə ki, Əmirəl-möminin (ə)-dan rəvayət olmuşdur ki:

مَا عَبْدُكَ خَوْفًا مِنْ نَارِكْ، وَلَا طَمَعًا فِي جَنَّتِكَ، وَلَكِنْ وَجَدْتُكَ أَهْلًا لِلْعِبَادَةِ

«Mən səni odun qoxusundan və ya cənnətin tamahından ötrü ibadət eləməmişəm, lakin səni pərəstiş etməyə layiq bilmişəm».

6. Altıncı dəstə onlardır ki, Allahı sonsuz nemətlərinə qarşı şükr etmək üçün ibadət edirlər.

7. Yeddinci dəstə onlardır ki, Allahı şərm və həya üzündən ibadət edirlər. Onların ağılları hökm edir ki, yaxşı işlər gözəl, pis işlər çirkindir və bilirlər ki, Allah hər halda onları görür və işlərindən agahdır. Demək Allaha ibadət

etməməkdən xəcalət çəkirlər. Allahı həya üzündə pərəstiş edirlər və savaba, əzaba diqqət yetirmirlər. «Ehsan» sözünün ilahında gəlmiş olan hədis həmin mənaya işarədir.

أَعْبُدُ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ

«Allahı elə pərəstiş et ki, sanki onu görürsən. Sən onu görməsən də, o, səni görür».

8. Səkkizinci dəstə onlardır ki, Allahı məhəbbət üzündən pərəstiş edirlər. Məhəbbət üzündən pərəstiş etmək ibadətin təkamülünün son zirvəsidir. Ona görə ki, bu mərhələ Allahı daima xatırlamaqla, çox ibadət etməklə Allahın sonsuz nemətlərini xatırlamaqla hasil olur.

Məhəbbət hasil olandan sonra daha öz məhəbbubuna qarşı üsyan qaldırmaz. Ona görə ki, Allahı məhəbbəti onun könlündə həkk olmuşdur belə bir şəxsin mənfəət və zərərlə bir işi yoxdur.

9. Doqquzuncu dəstə onlardır ki, Allaha yaxınlaşmaq üçün onu pərəstiş edirlər. Allaha yaxınlaşmağın dəqiq mənaları vardır ki, onların bəzisinə işarə edirik. Belə ki, qürbi-məkani və zamani Allah üçün mənasızdır. Demək qürbdən məqsəd, təkamül dərəcələridir, çünki insan hər nə qədər nəqs mərhələlərinə düşsə, bir o qədər haqq-təala dərğahından uzaq olar. Amma o bəzi kamallara malik olsa, onun uzaqlığından azalar və bir sıra ilahi əxlaqiyyətə malik olar.

Mümkündür ki, qürbdən məqsəd, mənəvi yaxınlıq və daima Allahı xatırlamaq olsun.

Ona görə ki, aşıq şərqdə olsa və məşuq qərbdə, aşıq həmişə məşuqunun fikrindədir. O, həmişə səy göstərəcəkdir ki, ona verilmiş əmrləri yerinə yetirsin. Bu aşıq məşuqu ilə

məşriqdən məğribə kimi fasiləsi olmaqla bərabər ona yanında oturmuş düşməndən yaxındır.

Qürbə dediyimiz bu iki məna şübhəsiz ibadətlə hasil olar.

Qürb üçün başqa mənalər və niyyət üçün başqa dərəcələr də vardır ki, onların bəzisinə işarə etdik ki, haqq yolunun yolçusu olan mömin yolun xətərlərindən agah olsun və mütəal Allaha təvəssül etsin, ki, Allah onu bu xətərlərdən nicat versin.

İnsan layiq bəndələrin cərkəsində olan halda, şeytanın şərrindən amanda qalacaqdır. Necə ki, xüdəvəndi-mütəal buyurur:

إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ إِلَّا مَنِ

«*Mənim bəndələrimə sənənin nüfuz yolun yoxdur*».¹

Şeytanı itlərə nə gözəl oxşatmışlar ki, darvazada durub onun yiyəsinin evinə gelib-gədənlərə əziyyət edirlər. Allahın dərgahından qovulmuş olan bu it Allahın dərgahı kənarında durur ki, yadların daxil olmaqlarına mane olsun. Həzrəti Pərvərdigar onu bəndəsinin təvəssül etməsi ilə uzaqlaşdırar və yaxud şeytan onu tanısa ki, bu şəxs Allah dərgahına yaxın olanlardandır və bu dərgaha get-gəli var və ev sahibi ilə aşnalığı var, onda ona dəyməz. Gərək bu yolun yolçusu Allaha təvəssül etsin və niyyətini xalis etsin. Bacardığı qədər səy etsin və zamanın vəsvəşələrinə və cahillərin sözlərin qulaq verməsin, ki, onu quru məzhəb bilirlər və onu anlamaz sayırlar.

Bu mərhələləri aşandan sonra gərək ismət və təharət Əhli-beyti ilə ünsiyyəti olan bir ustad tapsın.

¹ «Hicr» surəsi, ayə 42.

O ustad gərək Əhli-beyti əxbar və əhadisinə inanmış olsun. O şəxslərdən olmasın ki, məsumun sözünü öz zəif rəylə yozurlar. Etiqadı səhih olan bir müəllim olsun və ancaq Haqq-təalanın razılığını qazanmaq üçün elm ardınca getmiş olsun və məqsədi əməl olsun ki, elmsiz əməlin faydası yoxdur, necə ki, İmam Sadiq (ə) buyurmuşdur:

الْعَامِلُ عَلَى غَيْرِ بَصِيرَةٍ، كَالسَّائِرِ عَلَى غَيْرِ الطَّرِيقِ، لَا يَزِيدُهُ سُرْعَةً
السَّيْرِ إِلَّا بُعْدًا

«Bəsirətsiz əməl edən şəxs, yol olmayan yerdə hərəkət edən şəxs kimidir ki, nə qədər sürətini artırırsa, bir o qədər də məqsəddən uzaqlaşar».

Əməlsiz elmin də faydası yoxdur necə ki, hədis gəlmişdir:

مَنْ عَمِلَ بِمَا عِلْمٌ، وَرَتَّاهُ اللَّهُ عِلْمًا مَا لَا يَعْلَمُ

«Hər kəs bildiyi elmə əməl etsə, Allah ona bilmədiyini də əta edər».

Elmi gecə qaranlığında yol gedən şəxsin əlindəki məşələ oxşatmışlar ki, əgər hərəkətdən dayansa, ancaq məhdud miqdarda ətrafı işıqlandırar və əgər hərəkət etsə, hər addım atdıqca digər bir miqdar da ona aydın olar. Demək elm əməlin köməkçisidir və əməl də elmin artmasına səbəb olur.

Yaxşıdır ki, insan gününü üç hissəyə bölsün:

Onun bir qismini halal maaş qazanmaqda sərf etsin, bir qismini elm öyrənməyə sərf etsin və digər bir qismini də vacibətinə əməl etməyə məşğul olsun.

Çox yaxşıdır ki, insan fiqhi hədis elmi ilə əlaqədar olduğu üçün sərf, nəhv, məntiq və üsul elmlərini öyrənsin,

sonra bütün səyini hədis elmini öyrənməyə sərf etsin. «Kütübiərbəə»ni mütaliə etsin. Digər hədis kitablarını şeyx Səduqun və başqalarının əsərlərini oxusun.

Allahın fəzlindən kütübiərbəədən başqa 200 cildə yaxın hədis kitabı bizim yanımızda var ki, onların hamısını «Bihar» kitabında toplamışam və izah etmişəm. Sən onu mütaliə, onu tədqiq etməlisən, dəniz genişliyində maarifini düşünməli və dəyərli şeyləri çıxartmalısən ki, o qurtulmaz dənizdir. Elə buna görə də «Biharul-ənvar» adlanmışdır.

Bil ki, hər bir ibadətin ruhu və bədəni, zahiri və batini var. Onun zahiri görkəmi məxsus hərəkətlərdir və batini isə ondan qəsd edilən olan sirlər və faydalardır, ibadətin ruhu qəlbin və fikrin cəm olması ilə məqsədə doğru yönəlməkdən ibarətdir ki, heç bir ibadətin faydası onsuz hasil olmur.

Namaz dinin sütunudur, Allah onu əməllərin üstünü qərar vermişdir. Namazın böyük təəsirləri var ki, həmin məsələ ilə əlaqədar Allah Quranda buyurmuşdur:

إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ

«Şübhəsiz ki, namaz fəhşa və minkərdən (pis işlərdən) saxlayar».¹

Rəsuli-Əkrəm buyurmuşdur:

الصَّلَاةُ مِعْرَاجُ الْمُؤْمِنِ

«Namaz möminin meracidır».

Bu təəsirlərin heç biri hüzeni-qəlb olmadan ələ gəlməz ona görə ki, hüzeni-qəlbsiz namaz ruhsuz bədən kimidir və heç vaxt ruhsuz bədən bir şeyi təsir qoymaz. Buna görədir ki, bizim namazlarımız bizi fəhşa və minkərdən saxlamır.

¹ «Ənkəbut» surəsi, ayə 45.

Namazla bu alçaq mərhələdən üstün dərəcələrə yüksələ bilmirik. Bəli namaz bir ilahi və asimani tərkibdir ki, əgər onun bütün şərtlərinə riayət olunsə bütün cismi və ruhi xəstəliklərə faydalı olacaqdır. Buna görə də lazımdır ki, insan hər bir namaz qılənda namazın sirlərinə diqqət yetirsin.

Namaz başlamadan təkid olunmuş dualar, mənəvi maddi işlərlə məşğul olub mənəvi məsələlərdən uzaq düşmüş könüllələri ilahi maariflə ünsiyyət yaratmaq üçün bir amildir. Bu dualar səbəb olur ki, insan namazı başlayənda həqq-təala ilə əlaqə yaratsın.

Əməllərin digər qəbul olma şərtlərindən biri də təqva və pərəhizkarlıqdır, ona görə ki, günah insanı Pərvərdigara yaxınlaşmaqdən saxlayar. Mütəal Allah buyurubdur:

إِنَّمَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ

«Allah əncəq pərəhizkarların əməlini qəbul edər».¹

Günah iş görməklə Allahın dərgahından uzaqlaşmış şəxs namaza başlamazdən əvvəl Allaha yalvarıb yaxarır ki, onu əfv etsin və günahından keçsin təki, ehtiyacsız olan Pərvərdigara pərəstış etmə ləyaqətini tapsın.

«Təkbir» Allahın müqəddəsliyini bildirən ən yaxşı vasitədir. Təkbir Allahı onlar və şirkdən, nöqsəndan və ehtiyacdən uzaq bilməkdə bəşər düşüncəsinə ən gözəl vasitədir. Ürəkdə yerləşəcək haqq əqidəni xatırlamaqdır.

Təvəccöh duası bir daha niyyətin xalis olmasını xatırladır. Bəşər Allahın əzəməti qarşısında boyun əyir və bütün varlığı ilə Allaha diqqət yetirir. Ondan qeyrisindən üz döndərir.

¹ «Maidə» surəsi, ayə 27.

Qiraət: Həqiqi məşuqla danışmaq və mütəal Allahla razı-
niyaz etməkdir. Namaz qılan qəraətin başlanğıcında əvvəl
Allahın üstün sifətlərini sayır. Sonra öz bəndəliyini izhar
edir. Sonra Allahdan yardım diləyir. Sonra Alladan istəyir
ki, onu müstəqim yola hidayət etsin.

Müstəqim yol Rəsuli-Əkrəmin və əimmeyi-əthar
səlamullah ələyhin yoludur. Bu söz bütün həqiqətlərə
malikdir.

Sonra düşmənlərindən Allaha pənah aparır ki, bu
bəyana bütün batil əqidələr, pis əxlaqlar azdırıcı yollar
daxildir. Bunların hamısı düşmənlərinin yollarıdır.

Səcdə və ruku pərvərdigarın əzəməti qarşısında insanın
son dərəcədə təvazökarlığıdır. Bununla insan hər hansı bir
təkəbbürü, fəxr satmağı, özünü böyük tutmağı aradan aparır.
Bununla o, Allah qarşısında insan bədəninin ən şərəfətli
üzvünü (alınını) yerə qoyur.

Namazın hər bir işində və tərkib hissəsində böyük
hikmət və xeyir vardır.

Əxbar və əhadisdə namazın hər bir işində əsrarəngiz sirr
bəyan olmuşdur ki, biz burada ancaq bir sırasına işarə edirik.

Yaxşıdır ki, insan namazın sirləri barəsində olan
hədisləri mütaliə etsin və məqsədlə uyğun olan ibadətləri
yerinə yetirsin. Bununla da hər bir əməli Pərvərdigara yaxın
olmaq vəsiləsi və ruhi təkamül səbəbi və insanı səadətə tərəf
yönəldən bir qüvvə olsun.

Bil ki, mütəal Allaha yaxın olmaq üçün ən yaxşı yol dua
və münacat yoludur, amma dua və münacat üçün bir sıra
şərtlər vardır ki, o cümlədən: Hüzuri-qəlb, kamil təvəssül
etmək, Allahdan başqasından ümid kəsmək, Allaha tam
arxalanma, hər işdə Allaha tərəf diqqət etmək.

Məsür dualar iki növdür:

Birincisi: Hər gecə-gündüz üçün olan dualardır. Onlar əqidə məsələlərini bəyan etmək, hacətləri istəmək kimi məsələlərə şamil olan dualar və zikrlərdir.

İkincisi isə münacatdır. Bu növə tövbə, paşimanlığın, məhəbbətin və təvazökarlığın büruzu kimi mövzular daxildir.

Mən belə təsəvvür edirəm ki, bu növ duaları ağlayaraq oxumaq lazımdır. İnsan heç vaxt bu duaları təvazökarsız olmadan oxumasın. Bu duaların hər iki növündən ismət və təharət xanidanının vücudları bərəkətindən bizim yanımızda o qədər çoxdur ki, onların onda birini oxumağa imkan yoxdur.

Birinci növ dualar şeyx Tusinin «Misbahül-mütəhəccid kitabında, «Misbahi-kəfəmi» də, Seyyidibni Tavusun «Tətimmat» kitabında, «İqbali-seyyid» də qeyd olunmuşdur.

İkinci növ dualar yuxarıda qeyd olan kitablarda və «Münacati-xəmsətə-əşər»də, İnciliyyəyə məşhur olan münacatda, və kümeyl duasında qeyd olunmuşdur. «Səhifeyi-Kamileyi-Səccadiyyə»nin çoxu, bəlkə də hamısı ikinci növ dualardandır. Bu duaların bəzisi qorxu haləti ilə uyğundur və bəzisi isə ümid haləti ilə. Bəzisi bəla, bəzisi rahatlıq və bəzisi sakitliklə uyğundur. Demək insan hər bir duanı oxuyan vaxt o duaya uyğun halətdə dua oxumalıdır. Onun mənasına dəqiq diqqət etməlidir və ağlamaqda sızıldamağa səy göstərməlidir.

Sən də bu yolu getsən arxayın olacaqsan ki, bu yol Allaha tərəf olan yolların ən yaxın yoludur və bütün dini və dünyəvi məqsədlər bununla əldə edilir.

Bil ki, nəfsin ən üstün səadəti yaxşı əxlaqiyyata malik olmasıdır. Kərəm, əliaçıqlıq, ixlas, vüqar, səbr və s... bəyənilmiş əxlaqdır ki, şəriət və əql də onları bəyənilir.

Nəfsi həlak edən amillərin ən pisi, pis və alçaq əxlaqlara malik olmaqdır. Paxıllıq, qorxu, təkəbbür, xüdpəsəndlik, özünü göstərmək qəzəb, həsəd, düşmənçilik və başqa pis sifətlər kimi xüsusiyyətləri əql və şəriət onları pis sifət qiymətləndirmişdir.

Demək lazımdır ki, insan özünü pis sifətlərdən təmizləsin və yaxşı sifətlərlə bezsin. Mütəsəvviflər belə xəyal etmişlər ki, pis sifətlərdən təmizlənmə və yaxşı sifətlərlə səciyyələnmə, o zaman hasil olar ki, insan ünsiyyətdə olduğu şeylərdən və ictimaiyyətdən kənar olsun, özünü çətinliklərə salsın, acılıqla gününü keçirtsin və bütün gecələri oyaq qalsın və s.

Mən bir dəstə mütəsəvvifləri tanıyıram ki, bu çətinliklərə dözmüşlər, lakin pis əxlaqiyyatları artmışdır. Ona görə ki, bu çətinliklər təsirində «seveda» onlara qalib gəlmişdir, bədəxlaq olmuşlar, heç kəsin onlar ilə danışmaq cürəti yoxdur. Xüdpəsəndlik və xodxanlıq könüllərinin dərinliyində kök atmışdır. Özlərini peyğəmbərlərdən üstün bilirlər buna görə də bütün insanları özlərinə düşmən hesab edirlər.

Bu xəstəliklərin ilkin çarəsi Allaha mütəvəssil olmaqdır ki, insan gərək Allahdan bu eyblərin aradan aparmasını istəsin. Sonra bu xəstəliklərin təsirləri barəsində düşünsün. Sonra öz eyblərini araşdırsın. Hər bir xəstəliyi müalicə etmək üçün onun ziddinə özünü vadar etsin. Onun ziddini, o qədər təkrarlasın ki, özünə ikinci adət etsin. O rəzalətli və sifətin pislənməsi və onun ziddinin təriflənməsi barədə olan

hədisləri mütalibə etsin. «Üsuli-kafi»nin «Əl-iman-vəl-küfr» hissəsi bu hədislərlə doludur.

Məsələn əgər bir şəxsin «paxıllıq» xəstəliyi varsa, Allaha pənah aparsın sonra mütalibə etsin ki, ölümdən sonra mal və sərvətin bir faydası olmayacaqdır, lakin onun dərdinə dəyən sədəqə və bəxşişdir. Allah onun əvəzini verər. Sonra paxıllığın pislənməsi barəsində olan hədisləri mütalibə etsin, sonra bəxşiş etməyə özünü vadar etsin. Təbiidir ki, birinci dəfə ona çətin gələr. İkinci dəfədə biraz asanlaşar və təkrar etməklə onun ikinci xisləti kimi meydana çıxar. Ki, bunu tərk etmək ona çox çətindir.

Məclislərdə yuxarı başda oturmağa marağ göstərən şəxs, deyilmiş yollarla özünü müalicə etmək istəsə məclislərdə həmişə aşağı yerdə otursun ki, bu halət onda ikinci bir xislət kimi çıxış etsin. Habelə digər əxlaq xəstəlikləri müalicə olar.

Allaha təvəssül etmək və bəyənilmiş əxlaqiyyatı tərbiyə etmək üçün ən yaxşı dua «Səhifeyi-Səccadiyyə»nin iyirminci duası olan «məkarimul-əxlaq duası» və səhifənin səkkizinci duası olan «istiazə» duasıdır.

Şəriət ibadətlərini lazımi şərtlərlə yerinə yetirmək pis əxlaqları aradan aparmağa kifayətdir. Bidətlərə üz gətirməyə heç bir ehtiyac yoxdur ki, çaladan quyuya düşəsən.

Bil ki, gündəlik müstəhəb namazları xüsusiylə gecə namazı gündəlik vacib namazlarını kamilləşdirir. Bu namazlar Həzrəti Rəsuli-Əkrəm (s) təkid etdiyi məzhəbi sünnələrdəndir ki, Peyğəmbəri-Əkrəm nə qədər ki, diri idi onları tərk etməzdi. Sən də tərk etmə! Əgər təsadüfi olaraq tərk olunsa, hər vaxt edə bilsən, onun qəzasını yerinə yetir.

Hər ayın ilk cümə axşamı və son cümə axşamı və hər ayın ikinci on günün birinci çərşənbə gününü oruc tut ki, bunlar Həzrəti Rəsuli-Əkrəm (s)-in göstərişlərindəndir.

Gecə namazında, dua et, sızıda və çox ağla ki, gecənin bu vaxtı Allaha yaxınlaşmaq vaxtıdır. Allahın rəhmət qapıları açıqdır. Dua və münacat qəbul olar. Könül bu vaxtda sakitdir. Bu vaxt əməl daha xalis olan vaxtdır.

Necə ki, mütəal Allah buyurubdur:

إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا وَأَقْوَمُ قِيلاً

«Şübhəsiz gecə yarısı durmaq təməl baxımından daha möhkəm və söz baxımından tutarlıdır».¹

Gecə namazında möminlərə dua et! Belə ki, bu vaxt istədiyinin iki ya neçə bərabəri sənin haqqında qəbul olar.

Sübh namazının təqibatında nəql olunan zikr və duaları oxu ki, saatda ruzilər bölünür. Ondan sonra hər halda, yol gedəndə, oturub-duranda bu zikrləri oxu:

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»، «سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ»

«Lailahə illəllahu və subhanəllahi vələmdü lillahi və la ilahə illəllahu vəllahu əkbər».

Bu dualar ibadət və mərifət ərşinin təməlidir.

Sonra Rəsuli-Əkrəm (s) sələvat göndər ki, bu ən üstün əməllərdəndir.

Quranda və hədislərdə bəyan olunan dörd zikri unutma! Onlar aşağıdakılardan ibarətdir.

1-Ruzi üçün və işlərin həll olunması üçün:

۱ - مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

¹ «Müzzəmmil» surəsi, ayə 6.

«Maşaəllahu la quvvətə illa billah».

«**Maşallah (Allahın istədiyi kimi oldu), qüvvət (və qüdrət) yalnız Allaha məxsusdur!**»¹

2-Düşmənin aradan getməsi və çətinliklərin həll olunması üçün:

۲- حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ

«Həsəbəllahu və niməl-vəkil»

«**Allah bizə bəs edər. O nə gözəl vəkildir!**»²

3-Dünya və axirət qəmlərinin aradan getməsi

۳- لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ

«Lailahə illa ənt, subhanəkə inni kuntu minaz-zalimin».

«**Səndən başqa heç bir tanrı yoxdur. Sən paksan, müqəddəssən! Mən isə, həqiqətən, zalımlardan olmuşam**»³

4-Düşmənlərin hiylələrinin aradan getməsi üçün:

۴- أَفَوَضُّ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ

«Ufəvvizü əmri iləllah, innəllahə bəsirun bil ibad».

«**Mən öz işimi Allaha həvalə edirəm. Həqiqətən, Allah bəndələrini görəndir!**»⁴

Heç olmazsa bunları demək lazımdır:

Hər gün 100 dəfə Muhəmməd və Ali Muhəmmədə sələvat.

Cümə və cümə axşamında 1000 dəfə Muhəmməd və Ali Muhəmmədə sələvat.

¹ «Kəhf» surəsi, ayə 39.

² «Ali-İmran» surəsi, ayə 173.

³ «Ənbiya» surəsi, ayə 87.

⁴ «Gəfir» surəsi, ayə 44.

Hər gün 360 dəfə,

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ كَثِيْرًا عَلٰى كُلِّ حَالٍ

«Əlhəmdü lillahi rəbbil ələmin kəsiran əla kulli halin»

«Hər bir halda aləmlərin Rəbbi olan Allaha çoxlu həmdlər olsun» demək:

Hər gün yetmiş dəfə: اَسْتَغْفِرُ اللهَ «əstəğfirullah» demək.

Hər gün yetmiş dəfə: اَتُوْبُ اِلَى اللهِ «ətubu iləllah», demək.

Çoxlu istiğfar et ki, günahların kəffarəsidir və ruzini çoxaldar.

Təsbihati-ərbəənin hər bir cümləsini hər gün yüz dəfə demək. Yəni:

سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ وَ اللهُ اَكْبَرُ

«Sübhənəllahi vəlhəmdü lillahi və la ilahə illəllahu vəllahu əkbər»

«Allah pak və təmizdir, həmd olsun Allaha, Allahdan başqa məbud yoxdur, Allah böyükdür» zikrin hər birini yüz dəfə demək.

Təsbihati-ərbəəni tamamilə hər bir namazdan sonra 100 dəfə de!

Hər gün yüz dəfə de:

لَا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ لَمَلِكُ الْحَقِّ الْمُبِيْنُ

«La ilahə illəllahul məlikul-haqqul-mubin».

«Allahdan başqa haqq ilah yoxdur və O, qiyamət gününün haqq olaraq malikidir, sahibidir»

Əgər yüz dəfə deyə bilməsən, otuz dəfə de.

Hər gün yüz dəfə de!

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

«*La həvlə və la quvvətə illa billah*».

«Böyük və uca olan Allahdan başqa qüvvət və qüdrət sahibi yoxdur».

Hər gün on dəfə de

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، إِلَهًا وَاحِدًا أَحَدًا صَمَدًا لَمْ يَتَّخِذْ
صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا

«*Əşhədu ən la ilahə illəllahu vəhdəhu la şərikə ləh ilahən vahidən, səmədən ləm yttəxiz sahibətən və la vələdə*»

«Şəhadət verirəm ki, Allahdan başqa ilah yoxdur. Onun şəriki yoxdur. Allah təkdir, ehtiyacsızdır. Onun heç vaxt nə sahibi olub nə də övladı».

Hər gün günəş çıxmadan və günəş batmadan əvvəl on dəfə de:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ، وَ يُحْيِي وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

«*La ilahə illəllahu vəhdəhu la şərikə ləh ləhul-mulku və ləhul-həmdü, yuhyi və yumit və yumitu və yuhyi və hüvə həyyun la yəmut, biyədihil-xəyr və hüvə əla kulli şeyin qədir*»

«Allahdan başqa ilah yoxdur. O yeganədir və şəriki yoxdur. Bütün mülklər və bütün həmdlər Ona məxsusdur. Dirildir və öldürür, öldürür və dirildir. O isə həmişə yaşayan və ölməzdir. Bütün xeyirlər Onun əlindədir və O hər şeyə qadirdir».

Hələ həər gün günəş çıxmadan və batmadan əvvəl on dəfə de!

أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ، وَأَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ يَحْضُرُونِ
إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

«Əuzu billahis-səmiil-əlim min həməzatiş-şəyatin, və əuzu billahi ən yəhzurunə innəllahə hüvəs-səmiul-əlim».

«Sığıniram hər şeyi eşidən və bilən Allaha şeytanların işarə və vəsvəsəsindən. Və Sənə sığıniram Allahım, onların (şeytanların) mənim ətrafımda olmasından. Həqiqətən də Allah eşidən və biləndir».

Əhadisdə bu iki zikrə çox təkid olunmuşdur və deyilmişdir ki, lazım sünnədir ki, əgər öz vaxtında yerinə yetirilməsə, gərək sonra qəza edəsən.

Hər gün sübh və şam namazından sonra 100 dəfə de!

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ

«Bismillahir-rəhmanir-rəhim, la həvlə və la quvvətə illa billahil-əliyyil-əzim».

«Bağışlayan və mehriban Allahın adı ilə. Böyük və uca olan Allahdan başqa qüvvət və qüdrət sahibi yoxdur».

Əgər edə bilməsən yeddi dəfə de ki, yetmiş bələdan qoruyar.

انا انزلناه في ليلة القدر و قل هو الله احد

«İnna ənzəlnahu fi ləylətil qədr» və «Qul huvəllahu əhad».

«Biz onu Qədr gecəsi nazil etdik» və «O, Allah təkdir».

Surələri çox oxu! Əgər oxuya bilsən «inna ənzəlnahu» surəsini hər gün 100 dəfə oxu. Hər namazdan sonra Ayətəl-

kürsini ¹, şəhidəllahu ayəsini ², qulil-lahummə ayəsini ³, «həmd» və «qul huvəllahu əhəd» surəsini oxu.

Bunların hamısı səhuh rəvayətlərdə gəlmişdir. Əgər ismət və təharət xanidanına iman gətirmişsən şübhələnmə ki, onlarla heç bir şəxs müqayisə oluna bilməz.

Cəfəri Təyyar namazını qılmaqda diqqət et. Heç olmazsa həftədə bir dəfə qıl.

Çətin şəraitlərdə onu qıl ki, hacətlərin bəravürdə olunması üçün yaxşıdır.

Dua haqqında yazılmış kitabları hazırla və onların duasını oxu ki, onların hər biri üçün xüsusi təsirlər vardır.

Şiənin mötəbər kitablarında və Ali-Mühəmmədin (s.ə) hədislərində görmədiyən əməllərdən çəkin ki, Rəsuli-Əkrəm (s) buyurubdur:

قَلِيلٌ فِي سُنَّةٍ خَيْرٌ مِنْ كَثِيرٍ فِي بُدْعَةٍ

«Mənim göstərişlərimlə uyğun olan az əməl, bidət olan çox əməldən daha yaxşıdır».

Yuxuya və xörəyə az öyrən. Amma elə olmasın ki, Allahın nemətlərindən istifadə etməyib zəifləyəsən və ibadət etmək qüdrətini əldən verəsən. Bədən sənə miniyindir və sən ibadət etmək üçün ona möhtacsan.

Səy et ki, xörəyin, geyimin halal maldan olsun, şübhəli maldan çəkin. Yaşayışın üçün sərf etdiyin şeylərin hamısı halal olsun. Fasiq, zalim şəxslərlə az dolan, onlarla yoldaşlıq etmək qəsavəti-qəlbə səbəb olar və insanı mütəal Allahdan

¹ «Bəqərə» surəsi, ayə 255.

² «Ali-İmran» surəsi, ayə 18.

³ «Ali-İmran» surəsi, ayə 26.

uzaq salar. Amma əgər onu hidayət etmək üçün olsa ya bir məzlumu qurtarmaq ya təqıyyə üçün olsa, eybi yoxdur.

Sənin axirətinə yardım edən şəxslərlə yoldaşlıq et və sənin din və dünyana zərər yetirən şəxslərlə oturub durma.

«Həvariyyun» İsa (ə) həzrətlərindən soruşdular ki, kimlərlə oturub dursunlar? Dedi:

مَنْ يَذْكُرْكُمْ اللَّهُ رُؤْيَاهُ، وَ يَزِيدُكُمْ فِي الْعِلْمِ مَنْطِقُهُ، وَيَرْعِبُكُمْ فِي الْآخِرَةِ عَمَلُهُ

«O şəxslə otur-dur ki, onu görmək Allahı sənin yadına salsın, danışığı elmini artırsın, əməli səni axirətə yaxınlaşdırsın».

Sənə faydası olmayan danışıklardan pəhriz et. Bilmədən halal və haramdan danışma ki, fətva verən şəxs, od uçurumundadır. Mütəal Allah buyurubdur:

إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ

«Yalandan Allaha iftira deyən şəxslər heç vaxt nicat tapmayacaqlar».¹

Və yenə buyurur:

وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ

«Qiyamət günü Allaha yalan deyən şəxslərin üzlərini qaralmış görəcəksən».²

Yaxşıdır ki, rəbbani alimlərlə oturub dursan və onlardan din maarifini öyrənəsən. Təqva sahibləri və müqəddəs islam şəriətinə bağlı olan şəxslərlə çox görüş ki, onların davranışları və sözləri sənin üçün nəsihət olsun.

¹ «Nəhl» surəsi, ayə 116.

² «Zümər» surəsi, ayə 60.

İmanlı şəxslərə sui-zənn (pis güman) etmə.

Hadisə baş verəndə Allahı xatırla, dözümlü ol! Nemət nazil olan vaxtda Allahı xatırla və ona şükr et, ibadət vaxtı çatanda Allahı xatırlayıb onu pərəstiş et. Günahlarla qarşılaşanda Allahı yad et və Allahın qorxusundan günahdan çəkin.

Möminlərin və təqvalıların sifətləri barədə olan hədis və rəvayətləri çox mütalib et, xüsusilə Həzrət Əli (ə)-mın «Həmmam»-a xitabən buyurduğu xütbəni oxu.¹

Atam Əllameyi Cəlilül-qədr «qəddəsəl-lahu ruhəhu» Həmmam xütbəsini geniş izah etmişdir ki, onu mütalib etməkdən qafil olma.

Bu risalədə sənə bəyan etdiyim şeylərin hamısı vəhy mədəninədən və məsumlar (ə)-in sözlərindən alınmışdır. Özümdən bir şey yazmamışam.

Hörmətli atamın barəsində süi-zənn etmə və belə xəyal etmə ki, o sufi imiş. Onun haqqında belə güman etməkdən çəkin.

O, necə sufiyyə məsləkində ola bilər, bir halda ki, öz zamanının Ali Muhəmməd (s)-in hədisləri ilə tanış olan və ən bilici olan şəxs idi.

Atam pəhrizkar, təqvalı bir kişi idi, sufiləri hidayət etmək üçün onların cildinə düşdü ki, ondan qaçmasınlar və bəlkə onları bu batil fikirdən, fəsid sözlərdən və qeyri-şəri əməllərindən qurtardı.

Əlhəmdü lillah ki, onların bir çoxunu bu yolla hidayət etdi. Amma ömrünün sonunda müşahidə etdi ki, bu üslub təsirli deyil, onlar zəlalət bayrağını çiynlərinə alıblar və

¹ «Nəhcül-bəlağə» 184-cü xütbə Feyzül-islam və 193-cü xütbə Sübni-salih.

şeytan onlara qalib olmuşdur və bildi ki, onlar Allahın düşmənidirlər. Bu səbəbdən onlardan uzaq oldu və onların batil yollarını və əqidələrini təkfir etdi. Mən hər şəxsdən artıq onun yolu ilə tanışam onun əlyazmaları mənim yanımdadır.

Burada bizim sözüümüz bitir Allahdan istəyirəm ki, bu risalə sənin üçün faydalı olmuş olsun və səndən istəyirəm ki, dua edən vaxtda məni unutmayasan.

Mütəal Allahdan istəyirəm ki, məni və sizi özünün rizayəti olan yolda müvəffəq etsin bizi və sizi o şəxslərdən etsin ki, nəsihəti eşidəndə qəbul edək.

Sələvat və səlam olsun hörmətli Rəsuli-Əkrəmə (s) və onun yüksək dərəcəli xanidanına və şükr olsun aləmin rəbbi və yaradanına

و صلى الله على محمد و آله الطيبين الطاهرين

Vəsəlləllahy əla Muhəmmədin və Alihit-təyyibinət-tahirin.

SON

MÜNDƏRİCAT

Ön söz	4
Müqəddimə	8
Birinci hissə.....	16
Əqidənin əsasları	16
İkinci hissə	33
Təcrübi göstərişlər	33